

communication for solving professional tasks in a multicultural, multilingual globalized society; professional foreign language training has a great pedagogical and educational potential, since the study of foreign languages allows to understand other values, culture, history, raise the level of professional and general culture, involve in intercultural communication. It is found that the purpose of professional foreign language training is a system of formed professional speech knowledge, abilities, skills and a complex of individual and psychological qualities of a person; foreign language training of future specialists performs general didactic (educational, monitoring, practice-oriented) and special (communicative-linguistic, professional-competent, cultural-aesthetic) functions, the result is the formation of professional foreign language competence; to determine the structure of professional foreign language competence, competence and functional approaches are used; foreign language professional training allows to form the leading competencies of the future specialist, in particular: educational and cognitive, communicative, intercultural, sociocultural.

It is shown that foreign language training in education institutions of Ukraine is aimed at ensuring the harmonious adaptation and interaction of the future specialist in the modern information technology society.

The conducted research does not exhaust all the problems of foreign language professional training. We associate the prospect of further research with substantiation of the content and procedural foundations of foreign language professional training of specialists in various specialties in education institutions of Ukraine and foreign countries.

Key words: *foreign language education, professional education, higher education institution, foreign language professional training, professional competence, foreign language competence, structure, university, college, Ukraine.*

УДК 796.015.52-022.231-048.56-053.6

Людмила Прокопова

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

ORCID ID 0000-0002-3731-0729

Світлана Гвоздецька

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

ORCID ID 0000-0002-7744-7471

Андрій Красілов

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

ORCID ID 0000-0001-6167-3151

DOI 10.24139/2312-5993/2022.02/159-169

КУРАТОР ГРУПИ ЯК СУБ'ЄКТ ВИХОВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТІВ У КОНТЕКСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Стаття присвячена роботі куратора академічної групи та дослідженню лідерських якостей студентів. Мета статті – дослідити діяльність куратора академічної групи як важливу ланку формування лідерських якостей майбутніх спеціалістів із фізичної культури. У ході дослідження застосовували методи теоретичного аналізу науково-методичної літератури, педагогічне тестування, методи математичної статистики. Визначено діяльність куратора, як суб'єкта виховання лідерських якостей студентів у контексті підготовки фахівців з

фізичної культури, функції наставника академічної групи, досліджено ступінь вираженості лідерських якостей студентів 1-4 курсів. Перспективою наших подальших досліджень є кураторська діяльність, націлена на створення психолого-педагогічних умов у межах освітнього простору для поєднання інтелектуальних, духовних, емоційних, моральних основ виховання майбутніх спеціалістів з фізичної культури на нових засадах студентоцентризму.

Ключові слова: куратор, функції наставника, студент, лідерські якості, виховання, освіта.

Постановка проблеми. В умовах інтеграції вітчизняної системи вищої освіти в європейський освітній простір суттєво зростає роль наставника студентської групи як основного суб'єкта організаційно-виховної роботи. На сьогодні саме наставник академічної групи виконує функції фасилітатора як організатора процесу обговорення певних питань або тем серед студентів для прийняття спільного і єдиного правильного рішення. Наставник групи – це коуч, фахівець із проведення навчально-практичних занять із видів спорту, тренування, який сприяє створенню згуртованої команди. Куратор групи сьогодні є також тьютором, що являє собою ключову фігура в дистанційному навчанні. Він є модератор – наставник, керівник, який навчає дотримуватись установлених норм поведінки на інтернет-ресурсах та здійснює підтримку й організацію активної роботи студентської групи.

Отже, куратор виконує функції координатора навчально-виховної діяльності студента, здійснює духовно-культурний супровід становлення його як особистості, а, отже, є ключовою фігурою у вихованні лідерських якостей.

Аналіз актуальних досліджень. Проблемі наставника академічної групи, як суб'єкта виховання студентів у закладах вищої освіти, присвячено багато наукових праць. Так, у дослідники у своїх наукових роботах розглядають низку питань: діяльність куратора академічної групи українського ЗВО і тьютора британського університету (Голубєва, Жульківська, 2012, с. 19); роль наставника академічної групи (Маценко, 2020, с. 221); питання технології роботи куратора академічної групи (Карелін, Норенко, 2019, с. 145); діяльність куратора академічної групи як важливу ланку виховної системи вищого технічного закладу освіти (Лучанінова, 2015, с. 113); виховання як процес сходження особистості майбутнього педагога до духовно-моральних цінностей (Пономарьова, 2017, с. 197).

Під час створення соціологічного портрету сучасного студента куратор повинен урахувати позитивні й негативні прояви його поведінки. Здебільшого вони відображаються в розподілі студентів на

групи за інтелектуальними і моральними якостями. Одна група студентів цілеспрямована на створення власного бізнесу, друга – на професійну підготовку, третю групу створюють студенти, які пригнічені різними проблемами особистого, побутового життя, тому їх можна назвати такими, що не «визначилися» (Давиденко та Родіна, 2010, с. 145).

Куратор, як управлінець навчально-виховним процесом у закладі вищої освіти, повинен спрямовувати студентів на розвиток самостійності, ініціативності (Максимюк, 2005, с. 210).

Важливим завданням у діяльності куратора є формування у студентів лідерських якостей, при цьому стиль керівництва групою повинен бути гнучким. Також необхідно здійснювати диференційований підхід до кожного члена групи, сприяти згуртованості колективу, спрямовувати його активність на виконання основних завдань професійної підготовки (Подоляк та Юрченко, 2011, с. 119).

Наставник групи наділений офіційними правами та повноваженнями, що дозволяють йому конструювати лідерське поле, де максимально проявляються й розвиваються відповідні якості студентів (Сопівник, 2015, с. 190-201).

Та проблема полягає в тому, що куратори-викладачі закладів вищої освіти не мають відповідної системної підготовки з виконання виховних функцій за нових умов функціонування суспільства та нових потреб, які формуються сьогодні у суб'єктів освітнього процесу (Белова, 2005, с. 14).

Важливим є й те, що в сучасній системі вищої освіти України дистанційна освіта набирає обертів і тьюторство стає найбільш затребуваним. Виділяють такі напрями діяльності тьютора: надання допомоги в досягненні найкращого освітнього результату; забезпечення зворотного зв'язку від педагога до студента; проведення консультацій (тьюторіалів); супровід індивідуального освітнього руху студента; підтримання в нього зацікавленості в навчанні впродовж усього курсу. У закладах вищої освіти тьютор виконує педагогічну, соціальну, управлінську, технічну функції та виступає в ролі коуча, керівника, модератора, мотиватора, експерта, новатора, радника (Іваницька, 2019, с. 40).

Отже, сьогодні куратору академічної групи відводиться важлива роль, він виконує місію створення людинотворчої особистості студента, спонукає його до самовиховання й самореалізації. Проте проблема визначення ролі наставника академічної групи, як суб'єкта

виховання лідерських якостей студентів у контексті підготовки фахівців з фізичної культури, залишається недостатньо розробленою.

Мета статті – дослідити діяльність куратора академічної групи, як важливу ланку формування лідерських якостей майбутніх спеціалістів із фізичної культури.

Методологія. Методологічною основою формування лідерських якостей здобувачів вищої освіти стали концептуальні положення психології, педагогіки, фізичної культури, відомості про специфічність лідерства у сфері фізичної культури та спорту, що є найважливішим чинником. У ході дослідження застосовували методи теоретичного аналізу науково-методичної літератури, педагогічне тестування, методи математичної статистики.

Виклад основного матеріалу. У дослідженні взяли участь студенти 1-4 курсів спеціальності 014 Середня освіта (Фізична культура) в кількості 56 осіб.

Для проведення дослідження нами було використано науково обґрунтовану методику діагностики лідерських якостей Р. В. Сопівник «Здібність до лідерства» (2008, с. 22-29).

Така методика дала можливість, за сумою балів, виявити ступінь вираженості лідерських якостей респондентів. Для зручності порівняння результатів дослідження бали перераховували у %. Тест опитувальника складався з 50 тверджень. Для аналізу обирали ті, на які 5% студентів і більше дали ствердні відповіді.

Аналізуючи результати анкетування, слід відмітити неоднорідність відповідей на окремі характеристики лідерських якостей студентів з 1 по 4 курси.

Так, 10 % першокурсників зазначили, що справжній керівник повинен сам робити ту справу, якою він керує, і особисто приймати в ній участь. 8 % студентів визначили, що істинний лідер – це найбільш компетентна людина. Ще 8 % студентів зазначили, що владність батьків проявлялась часто, коли вони були дітьми. Звісно, лідер не може з'явитися сам по собі. Батьки спрямовують лідерські якості дитини, направляючи їх у правильне русло, не допускаючи авторитаризму. На питання «Коли ви були дитиною, чи подобалось бути першим?» 6 % досліджуваних відповіли ствердно. Людина з моменту свого народження прагне бути першою, а отже, бути лідером, кращою, виділятися з-поміж інших. На твердження «Якщо те, що ви намітили, не дало очікуваних результатів?» 7 % респондентів відповіли, що візьмуть на себе

відповідальність і доведуть справу до кінця. Більшість із них є діючими спортсменами, тож, можна стверджувати, що тренувальний процес, змагальна діяльність та діяльність тренера-викладача також позитивно впливають на виховання лідерських якостей майбутніх фахівців із фізичної культури. 6 % студентів першого курсу позитивно відповіли на питання «Чи відчуваєте ви задоволення, коли вдається переконати когось у чомусь?». Також слід відзначити, що на питання «Чи відчуваєте ви нагальну потребу в пораднику, який міг би спрямовувати вашу активність?», студенти першого курсу відповіли – «Ні». Це пояснюється тим, що у студентів-першокурсників відбувається перехід від прямої опіки вчителів школи і батьків до статусу відносної самостійності. Результати опитування студентів-першокурсників представлені на рис. 1.

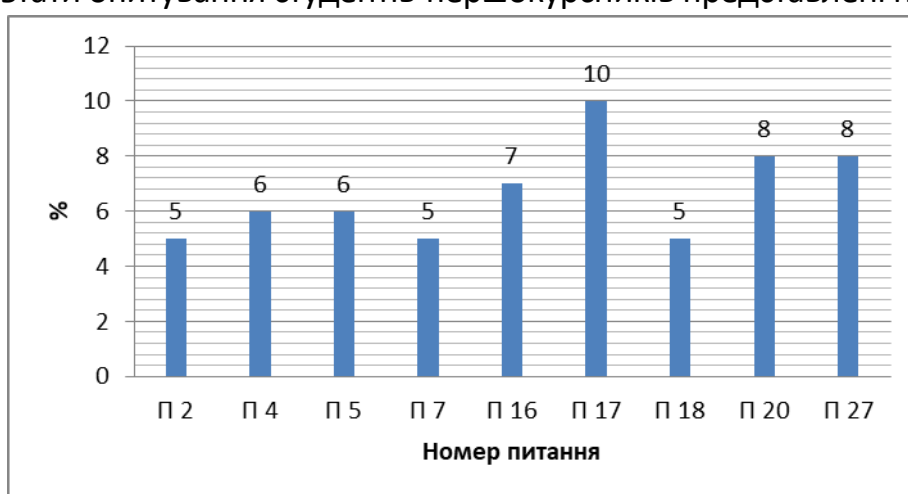

Рис. 1. Показники вираженості лідерських якостей у студентів першого курсу, у %

Аналізуючи результати опитування студентів другого курсу, ми визначили, що 10 % респондентів візьмуть на себе відповідальність і доведуть справу до кінця. 8 % студентів ствердно відповіли на питання «Коли ви були дитиною, чи подобалося вам бути першим, кращим?». 7 % студентів ствердно відповіли на питання «Чи відчуваєте ви нагальну потребу в пораднику, який міг би направити вашу активність?». Тож у порівнянні з першокурсниками, студенти другого курсу потребують сторонньої допомоги у вирішенні проблемних питань. Оскільки студенти другого курсу перший і частково другий рік навчалися дистанційно – труднощі, які пов'язані із засвоєнням нових соціальних норм, установлення та підтримання студентом певного соціального статусу в новому колективі, залишилися. Про це свідчать результати, які представлені на рис. 2.

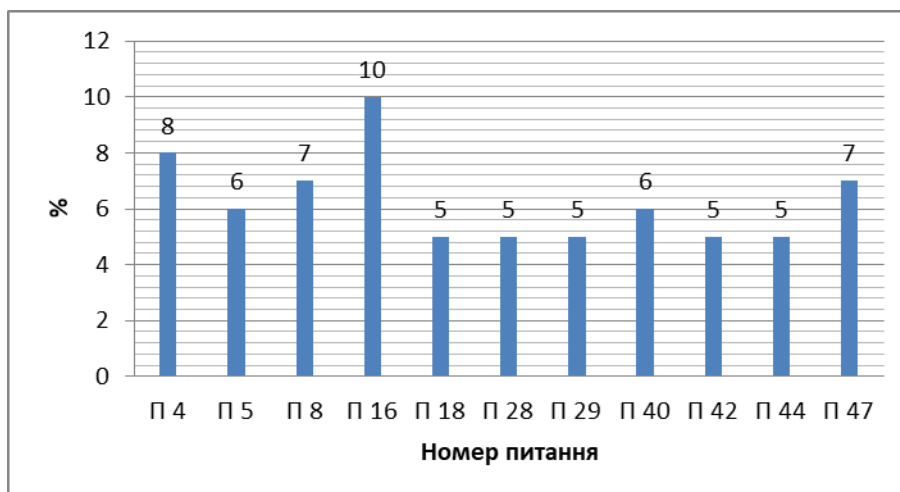

Рис. 2. Показники вираженості лідерських якостей у студентів другого курсу, у %

У результаті опитування було визначено, що 10 % третьокурсників та студентів четвертого курсу ствердно відповіли на питання «Чи поважаєте ви дисципліну?», тоді як лише 2 % першокурсників указали, що дисципліна є важливою у вихованні лідерських якостей, 5 % студентів другого курсу ствердно відповіли на це питання. Як видно з результатів дослідження, динаміка відношення до дисципліни зростає з першого до четвертого курсу і це підтверджує керівну роль наставників груп, викладачів, а також тренерів у вихованні особистості студента та його лідерських якостей. За даними опитування, третьокурсники найбільше цінують того керівника, який завжди радиться і прислухається до інших – 9 %; який може спрямувати активність студента – 9 %. Значна частина респондентів хотіли би стати видатними керівниками, політичними діячами – 7 %; працювати самостійно, без керівника – 5 %; відстоювати свою думку на зборах чи нарадах – 5 %; ще 5 % вважають важливим у складній ситуації надати можливість приймати рішення найбільш компетентній особі (рис. 3).

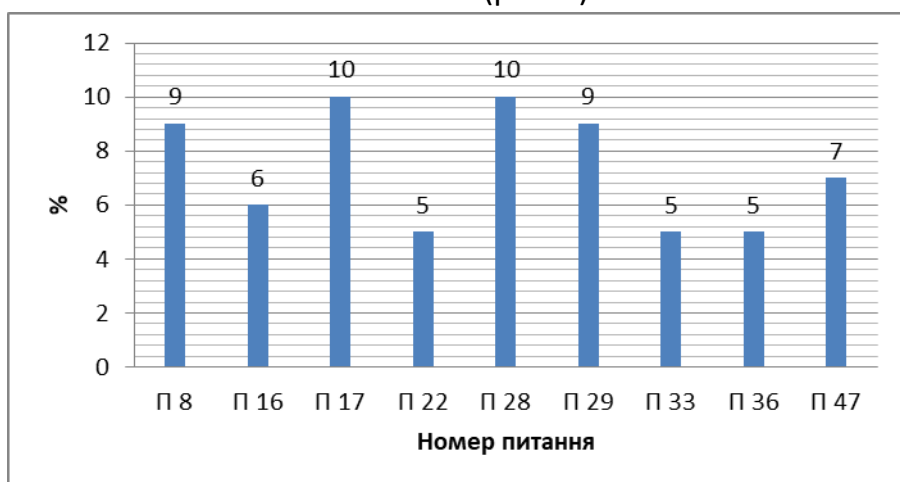

Рис. 3. Показники вираженості лідерських якостей у студентів третього курсу, у %

Під час опитування студентів четвертого курсу результати виявилися дещо не очікуваними. Майже на всі питання (від 3 % до 5%) респонденти дали ствердні відповіді, так, 10 % із них зазначили, що поважають дисципліну, 9 % указали, що відчують потребу в порадинику. Перспектива близького закінчення ЗВО змушує студентів трансформувати систему ціннісних орієнтацій, які пов'язані з матеріальним і сімейним становищем, майбутнім працевлаштуванням. Отже, кураторство передбачає таку педагогічну підтримку, яку потребують навіть студенти-випускники (рис. 4).

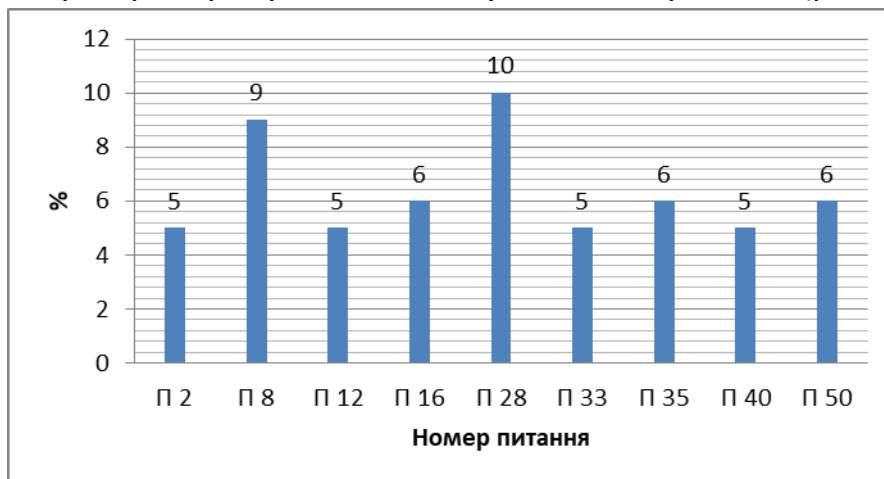

Рис. 4. Показники вираженості лідерських якостей у студентів четвертого курсу, у %

Таким чином, у ході дослідження нами було з'ясовано, що у студентів першокурсників якості лідера виражені слабо і складають 22 бали. Нами також встановлено бажання кураторів вибудовувати свої взаємини зі студентами на принципах особистісно орієнтованої взаємодії та виявлено позитивний вплив спільної діяльності кураторів, викладачів, тренерів із видів спорту і студентів на процес формування лідерських якостей майбутніх фахівців з фізичної культури.

У студентів другого та третього курсів виявлено позитивну динаміку сформованості лідерських якостей, які свідчать про наявність у них яскраво виражених умінь ставити цілі й визначати шляхи їх досягнення у сфері внутрішньогрупових відносин. Якості лідера виражені середньо – 23 бали у другокурсників та 26 балів у третьокурсників.

Слід також зазначити, що показники особистісного критерію лідерських якостей студентів четвертого курсу набули значного зростання. Вони складають 37 балів, якості лідера виражено сильно. Це обумовлено тим, що важливим елементом особистісного критерію лідерських якостей є розширення світогляду, набуття теоретичних

знань, формування рухових умінь і навичок із видів спорту, участь у спортивних змаганнях та судівстві (рис. 5).

Щоб сформувати лідерські якості у студентів, куратор реалізовував свою діяльність спільно з органами студентського самоуправління, тренерами, викладачами-предметниками з урахуванням інтересів та їх соціальних запитів. Зміст діяльності куратора визначався його функціями, які були найбільш затребувані майбутніми фахівцями з фізичної культури: аналітичною, організаторською, комунікативною та функцією соціалізації.

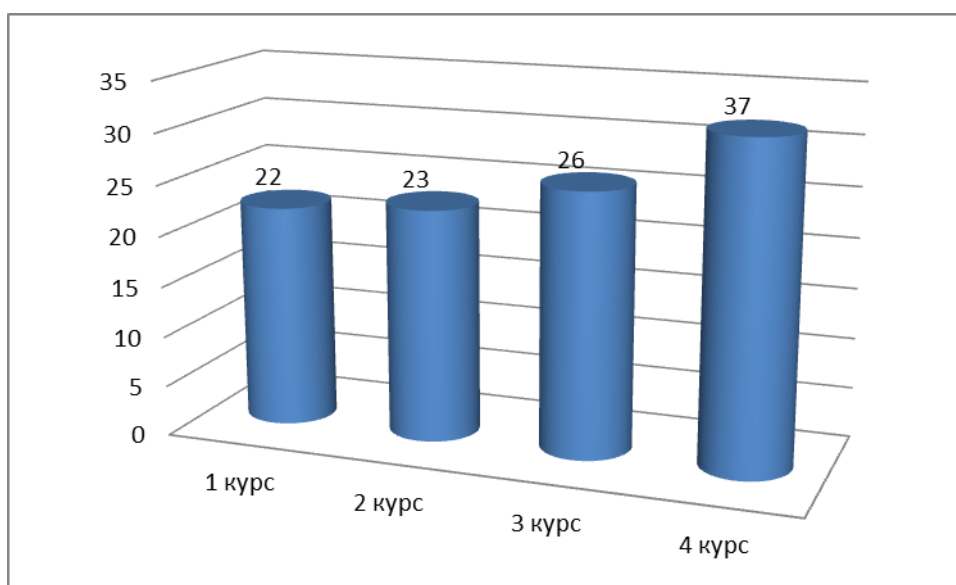

Рис. 5. Рівень сформованості лідерських якостей у майбутніх фахівців з фізичної культури, у балах

Функцію соціалізації здебільшого потребували студенти першого курсу й реалізовувалася вона куратором академічної групи, який брав на себе місію старшого колеги при оволодінні студентами соціальних ролей, пов'язаних із їх теперішнім статусом (студент, його норми поведінки, права і обов'язки) та майбутньою професією. Керівник академічної групи сприяв вибору активу групи (старости, замісника, фізорга). Разом із активом складали плани виховної роботи на навчальний рік, який включав ціннісне ставлення до себе, до сім'ї, родини, людей, до суспільства і держави; до фізичного виховання і здорового способу життя, національно-патріотичне виховання.

Разом із цим, куратор вів індивідуальну роботу зі студентами, виявляв творчі нахили кожного члена групи, здібності до наукової роботи.

Куратор опікувався проблемами успішності студентів: допомагав перейти на дистанційну форму навчання, опанувати одну з освітніх платформ та сервісів, установлював контакти з іншими кафедрами з метою створення належних умов для навчання, надання допомоги. Отже, педагогічним засобом соціалізації стала різноманітність стосунків, які виникали не тільки в навчальному процесі, а й у позааудиторній роботі зі студентами.

Аналітична функція передбачала планування та організацію виховної роботи в студентських групах на підставі врахування куратором: міжособистісних стосунків у колективі, мотивів навчальної та пізнавальної діяльності студентів, рівня їх інтелектуального розвитку, індивідуальних особливостей, соціально-побутових умов життя, стану здоров'я, результатів навчання і тренування.

Комунікативна функція забезпечувалась умінням куратора взаємодіяти зі студентами, налагоджувати стосунки між ними, пояснювати та аргументувати свою точку зору, вести їх за собою, захоплювати ідеями.

Організаторська функція куратора академічної групи полягала в залученні студентів до різних видів діяльності: пізнавальної, суспільно корисної, ціннісно-орієнтаційної, творчої, фізкультурно-спортивної. Це і зустрічі з відомими спортсменами, провідними фахівцями з фізичної культури і спорту, членами студентського самоврядування.

Висновки. На основі аналізу й узагальнення матеріалу з досліджуваної проблеми було з'ясовано, що діяльність куратора академічної групи сприяє формуванню лідерських якостей майбутніх спеціалістів із фізичної культури. При цьому зміст діяльності куратора визначався аналітичною, організаторською, комунікативною функціями та функцією соціалізації, які були найбільш затребувані майбутніми спеціалістами фізичного виховання. У ході дослідження виявлено динаміку ступеня вираженості лідерських якостей студентів 1-4 курсів від 22 до 37 балів (від слабкого рівня до сильного).

Перспективи подальших досліджень. Перспективою наших подальших досліджень є кураторська діяльність, спрямована на створення психолого-педагогічних умов у межах освітнього простору для поєднання інтелектуальних, духовних, емоційних, моральних основ виховання майбутніх спеціалістів із фізичної культури на нових засадах студентоцентризму.

ЛІТЕРАТУРА

- Белова, Л. О. (2005). *Виховна система сучасного ВНЗ: соціологічні аспекти аналізу* (автореферат дис. д-ра соціол. наук: 22.00.04). Харків (Bielova, L. O. (2005). *Educational system of modern universities: sociological aspects of analysis* (PhD thesis abstract). Kharkiv).
- Голубева, М. О., Жулківська, А. М. (2012). Порівняльна характеристика діяльності куратора академічної групи українського ВНЗ і тьютора британського університету. *Наукові записки. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота*, Т.136, 19-22 (Holubieva, M. O., Zhulkivska, A. M. (2012). Comparative characteristics of the curator of the academic group of the Ukrainian university and the tutor of the British university. *Scientific notes. Pedagogical, psychological sciences and social work*, T.136, 19-22).
- Давиденко, Е. М., Родіна, Ю. В. (2010). Соціологічний портрет сучасного студента. *Освіта регіону*, 4, 145 (Davydenko, E. M., Rodina, Yu. V. (2010). *Sociological portrait of a modern student. Education of the region*, 4, 145).
- Іваницька, О. С. (2019). *Розвиток тьюторства у закладах вищої освіти Німеччини* (кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису: 13.00.01). Львів (Ivanytska, O. S. (2019). *Development of tutoring in higher education institutions in Germany* (PhD thesis). Lviv).
- Карелін, М., Норенко, М. (2019). Роль куратора академічної групи у формуванні громадянської культури студентської молоді. *Гуманізація навчально-виховного процесу*, 6 (98), 145-156 (Karelin, M., Norenko, M. (2019). The role of the curator of the academic group in the formation of civic culture of student youth. *Humanization of the educational process*, 6 (98), 145-156).
- Лучанінова, О. П. (2015). Обґрунтування педагогічних умов функціонування оновленої виховної системи вищого технічного навчального закладу. *Духовність особистості: методологія, теорія та практика*, 6 (69), 113-126 (Luchaninova, O. P. (2015). Substantiation of pedagogical conditions of functioning of the renewed educational system of higher technical educational institution. *Spirituality of personality: methodology, theory and practice*, 6 (69), 113-126).
- Максимюк, С. П. (2005). *Педагогіка*. Київ: Кондор (Maksymiuk, S. P. (2005). *Pedagogy*. Kyiv: Condor).
- Маценко, Л. М. (2020). *Зміст і методика виховної роботи наставника студентської групи*. Київ: ЦП «Компринт» (Matsenko, L. M. (2020). *Content and methods of educational work of the student group mentor*. Kyiv: Central Committee "Comprint").
- Сопівник, Р. В. (2008). *Організація виховної роботи наставником академічної групи в аграрному ВНЗ із формування лідерських якостей студентів*. Київ: «ЦП «Компринт» (Sopivnyk, R. V. (2008). *Organization of educational work as a mentor of an academic group in an agricultural university for the formation of students leadership qualities*. Kyiv: CP "Comprint").
- Сопівник, Р. В. (2015). Роль наставників академічних груп у процесі формування лідерських якостей майбутніх фахівців агропромислового комплексу України. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*, 16, 190-201 (Sopivnyk R. V. (2015). The role of mentors of academic groups in the process of forming leadership qualities of future specialists of the agro-industrial complex of Ukraine. *Theoretical and methodological problems of education of children and students*, 16, 190-201).
- Подольак, Л. Г., Юрченко, В. І. (2011). *Психологія вищої школи*. Київ: Каравела (Podoliak L.H., Yurchenko, V.I. (2011). *Psychology of high school*. Kyiv: Caravela).

Пономарьова, Г. Ф. (2017). Змістові доміанти виховання як процес сходження особистості майбутнього педагога до духовно-моральних цінностей. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*, 3, 197-207 (Ponomarova, H. F. (2017). Semantic dominants of education as a process of ascent of the future teacher's personality to spiritual and moral values. *Spirituality of personality: methodology, theory and practice*, 3, 197-207).

SUMMARY

Prokopova Lyudmila, Gvozdetska Svitlana, Krasilov Andrii. Curator of the group as a subject of education of students' leadership qualities in the context of specialists training in physical culture.

The article is devoted to the work of the curator of the academic group and the study of leadership qualities of students.

The purpose of the article is to investigate the activities of the curator of the academic group as an important part of the formation of leadership qualities of future specialists in physical culture.

In the course of the research the methods of theoretical analysis of scientific and methodological literature, pedagogical testing, and methods of mathematical statistics were used.

The activity of the curator as the subject of education of students leadership qualities in the context of preparation of experts in physical culture, functions of the mentor of academic group is defined; the degree of expressiveness of leadership qualities of students of 1-4 courses is investigated.

The prospect of our further research is curatorial activities aimed at creating psychological and pedagogical conditions within the educational space to combine intellectual, spiritual, emotional, moral foundations of education of future specialists in physical culture on the new principles of student-centeredness.

Key words: curator, mentor functions, student, leadership skills, upbringing, education.

УДК 37.018.1:378.091:159.922.8:316.614.5

Лілія Ребуха

Західноукраїнський національний університет
ORCID ID 0000-0002-0054-0651

Роман Брик

Західноукраїнський національний університет
ORCID ID 0000-0001-8362-3593
DOI 10.24139/2312-5993/169-178

ФОРМУВАННЯ У СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ СВІДОМОГО ТА ВІДПОВІДАЛЬНОГО СТАВЛЕННЯ ДО БАТЬКІВСЬКОЇ РОЛІ

У статті аналізуються процеси, що стосуються планування сім'ї та виховання в молоді відповідального ставлення до батьківства. Визначено мету статті, яка полягає в розкритті шляхів формування в студентів свідомого та відповідального ставлення до майбутньої батьківської ролі. Схарактеризовано змістове наповнення підготовки студентів до свідомого батьківства, окреслено поняття готовність до створення сім'ї та відповідальне батьківство, що виступає духовно-моральною, психологічною та соціальною потребою особистості. Розкрито головні засади формування в молоді відповідального батьківства в умовах вищої школи та наведено головні